

dS De Standaard

6 juni 2020

UITGEDIEPT RELLEN VS

‘Ze willen dat dit eeuwig “a white man’s country” blijft’

De slavernij is 155 jaar geleden afgeschaft, de segregatie 55 jaar. Hoe is het mogelijk dat de haat in de VS weer zó hoog oploait dat fanatici van een rassenoorlog dromen?

Steven De Foer

Detroit.

‘We kennen allemaal de pijn, de onzekerheid, de verscheurdheid, maar sommige mensen kennen die nog beter dan andere. En niemand ervaart die pijn zo hard als de families van George en Breonna en Ahmaud, en zoveel anderen – te veel om op te noemen, helaas.’

Barack Obama was snoeihard voor zijn opvolger deze week, maar hij deed ook gewoon wat een president hoort te doen op moeilijke momenten: de waarheid erkennen en troost bieden. Van Donald Trump, die betogers aan het Witte Huis laat beschieten met traangas en rubberkogels, zal dat niet komen.

Waarom nú, is de vraag. George Floyd is lang niet het eerste slachtoffer van dodelijk geweld door de politie of zelfverklaarde burgerwachten. Het was wel nooit eerder zo zichtbaar, bijna negen minuten lang. ‘Bovendien komen drie schokkende gevallen zeer kort na elkaar’, zegt Brenda Stevenson, professor geschiedenis aan de UCLA in Los Angeles en specialist in rassenconflicten. ‘Eerst Ahmaud Arbery, achtervolgd en doodgeschoten terwijl hij aan het joggen was. Gelyncht door twee blanke mannen die beweerden dat ze dachten dat het om een inbreker ging, en daarom niet vervolgd werden. Dan de verpleegster Breonna Taylor in Louisville, Kentucky, doodgeschoten in haar bed tijdens een onaangekondigde nachtelijke inval door de politie, in een drugszaak waarmee zij niets te maken had. Niemand aangehouden. En ten slotte George Floyd, langzaam gewurgd bij een aanhouding waarbij hij zich niet verzette. En opnieuw duurde het dagen voor de daders aangehouden werden.’

Een vierde incident droeg volgens Stevenson ook bij aan de woede: de ruzie tussen een zwarte vogelspotter en een blanke vrouw die haar hond uitliet in het New Yorkse Central Park. Toen de zwarte man aan de blanke vrouw vroeg haar hond aan de lijn te houden, zoals verplicht omdat het er wemelt van de zeldzame vogels, nam de vrouw haar gsm. Ze belde naar het noodnummer dat ze werd bedreigd door een zwarte man. Die filmde het allemaal met zijn gsm, en het filmpje ging viraal. ‘De vanzelfsprekendheid waarmee een witte vrouw die bij een bank werkt, een zwarte man met wie ze ruzie maakt over een kwestie waarin ze ongelijk heeft, dreigt te laten arresteren door paniekerig naar het noodnummer te bellen en te liegen dat “een zwarte man haar bedreigt” ... Ook dát bevestigt de indruk dat Afro-Amerikanen nog steeds rechteloos zijn’, zegt Stevenson. ‘Voeg daar de coronacrisis aan toe, die zwarten medisch en economisch extra hard treft, en het effect van weken opgesloten leven, en je hebt een krachtige cocktail van frustratie. De sfeer was dit jaar ook al wat militanter, omdat iedereen zich voorbereidt op de verkiezingen waarin Trump de rekening kan worden gepresenteerd voor zijn haatpolitiek.’

De waarheid volgens Fox News

Dat is één waarheid, en ze wordt breed gedragen. 57 procent van de Amerikanen noemt het protest tegen politiegeweld volledig gerechtvaardigd, en 21 procent gedeeltelijk gerechtvaardigd.

Maar er bestaat ook een andere waarheid: die van Donald Trump, over ‘gevaarlijke mensen die gemene dingen doen, gelukkig ben ik er om recht en orde te herstellen’. Die van Trumps buikspreekpop Sean Hannity, die verkondigt dat ‘Black Lives Matter het nieuwe Black Power is’, dat ze ‘gevechtseenheden aan het opleiden zijn om de politie mee aan te vallen’. En de waarheid van die andere Fox News-presentator Tucker Carlson, die vond dat Trump niet hard genoeg optrad tegen de meutes, en die het had over ‘mensen die nooit iets gedaan hebben om dit land op te bouwen’. Bedoelde hij daarmee de plundersaars? Het klonk, zeker op die zender, wel heel erg alsof hij gewoon ‘de zwarten’ bedoelde.

‘De suggestie dat zwarten luie donders zijn die geen verdienste hebben aan de opbouw van het land, is de schaamte voorbij’, zegt Stacey Hopkins (57) aan de telefoon. Ze is een activiste uit Atlanta, die verdomd goed de zwarte geschiedenis en haar rechten kent. In 2017 begon ze het verzet tegen de stembusvervalsende technieken van gouverneur Brian Kemp. ‘Heeft die man ooit van slavernij gehoord? Weet hij dat de ontplooiing van de VS voor een groot deel gebouwd is op het katoen dat slaven plukten en dat dat de motor was van de economische ontplooiing van de VS in de 19de eeuw?’

Professor Stevenson noemt Carlsons onwetendheid – of kwade trouw – typisch voor de Amerikaanse neiging alles door een blanke bril te zien. Witte Amerikanen vormen nog maar 61 procent van de Amerikaanse bevolking, maar niettemin is het voor veel conservatieven en zeker voor Trump-fans nog steeds the white man’s country, en moet dat zo blijven.

Dubbele zonde

‘Zijn het allemaal racisten? De trend om dat te zijn, is groot’, zegt Stevenson. 51 procent van de Amerikanen gaf vorig jaar aan een negatief beeld te hebben van zwarten. ‘En toch denk ik dat velen niet beseffen dat ze racistisch zijn. Weinigen beseffen dat racisme geen kwestie is van enkele rotte appels, maar dat het in de genen van deze natie zit. Amerikanen groeien al tweehonderd jaar op met de mythevorming over een ideaal modelland, de bakermat van de democratie en van de vrijheid. Weinigen staan erbij stil dat deze natie is gefundeerd op een dubbele zonde: ze heeft het land afgenomen van de oorspronkelijke bewoners en haar economie opgebouwd op het zweet van zwarte slaven. Maar zeg dat maar eens tegen die mensen die zijn opgegroeid met de mythologie van vooruitgang, vrijheid en democratie, van een modelland van stoere mannen die zeggen waar het op staat, zoals John Wayne en Donald Trump. Die mensen gelóven echt dat het hún land is, en dat ze het moeten beschermen tegen the losers and the

looters – de sukkels en de plunderaars. En tegen de landverraders, de antipatriotten die kritiek durven te uiten op de natie.’

Op Tripadvisor vind je bij de bezoekersrecensies van een oude plantage in Virginia bijvoorbeeld commentaren zoals: ‘Ontgoochelende rondleiding. De gids praatte voortdurend over hoe moeilijk die slaven het hadden, terwijl ik meer wilde weten over het dagelijkse leven van de plantagehouders.’

Onthutsende onverschilligheid, maar nog niet zo erg als mensen die volhouden dat zwarte Amerikanen vandaag niets te klagen hebben, want dat ze dankzij de slavenhandel destijds nu toch maar mooi in het welvarende Amerika wonen en niet in het arme Afrika. (Een redenering die wij voor het eerst noteerden tijdens een interview met Thomas Robb, de nationale directeur van de Ku-Klux-Klan, maar sindsdien in het diepe zuiden al vaker hoorden.)

Historisch besef is nu eenmaal dun gezaaid in de VS. Op school wordt er niet verteld dat vader des Vaderlands George Washington en Thomas Jefferson, de schrijver van de Declaration of Independence, zelf slaven bezaten. En zeker niet dat minstens 10.000 zwarte slaven tijdens de onafhankelijkheidsoorlog tegen de Britten (1775-1783) ontsnapten om mee te vechten met de Britten tégen de Amerikanen. Ze wisten immers dat de Britten stilaan overtuigd waren van de immoraliteit van slavernij en de Amerikanen nog lang niet.

Jim Crow-wetten

Nog zo’n voorbeeld van historisch onbegrip is het idee dat zwarte slaven hun lot gedwee ondergingen. ‘Ontstellend weinig mensen beseffen dat er honderden slavenopstanden zijn geweest, dat plantage-eigenaars voortdurend in angst leefden dat hun slaven zouden rebelleren tegen zoveel wreedheid’, zegt Stevenson. Ze vindt het jammer dat *The Birth of a Nation* (2016), een film over de beruchtste opstand – die van Nat Turner in 1831 – geflopt is aan de kassa.

Abraham Lincoln schafte de slavernij af in volle burgeroorlog, in 1863. Dat is 157 jaar geleden. Hoe verklaar je dan dat de woede en de verbittering tussen blank en zwart vandaag nog steeds zo groot zijn? Telkens als er even hoop is op een doorbraak en een harmonieuzere toekomst tussen blank en zwart, lijkt de pendel snel weer terug te slaan. ‘Onze geschiedenis is een aaneensluiting van gemiste kansen om écht met een propere lei te herbeginnen’, zegt historica Brenda Stevenson. ‘Maar de grootste fout was ongetwijfeld de weigering in de jaren 1870 om de nieuwe regels van gelijkheid voldoende lang te laten beschermen door het leger.’

Toen de rebellerende zuidelijke staten in 1865 verslagen werden, moesten ze met lede ogen aanvaarden dat vier miljoen slaven opeens vrij waren. De neiging om hen meteen weer stevig onder de knoet te krijgen, was groot.

Met nieuwe wetten probeerden ze de vrije zwarten het stemrecht te ontzeggen of tot dwangarbeid te veroordelen wegens ... landloperij. (De meeste vrijgelatenen hadden uiteraard geen dak meer boven hun hoofd, én geen betaald werk.)

Een bezettingsleger moest er op toezien dat de rechten van de zwarte minderheid gerespecteerd werden. De vermoorde Lincoln werd echter opgevolgd door zwakke presidenten. Na amper twaalf jaar werd beslist dat de periode van 'Reconstruction' voorbij was, en vertrok het leger. Te vroeg.

'Dat is een enorme gemiste kans geweest om écht het multiraciale land te worden dat Amerika claimt te zijn', zegt Stevenson. 'En dan heb ik het niet alleen over het zuiden. Ook in noordelijke staten werd nauwelijks rekening gehouden met het feit dat zwarten nu juridisch gelijk waren aan blanken.'

De problemen waren wel het ergst in het Zuiden, waar allerlei wetten en reglementen werden ingevoerd om de rassen gescheiden te houden in scholen, restaurants en bars, treinen, openbare toiletten en zelfs begraafplaatsen. Het Hooggerechtshof keurde die Jim Crow-wetten nog goed ook, op voorwaarde dat 'de infrastructuur voor beide rassen van gelijke kwaliteit was'. Het beoordelen daarvan liet het Hof over aan ... de lokale overheid. Zo werd in het zuiden van de VS een racistisch systeem ingericht dat sterk lijkt op de latere Apartheid in Zuid-Afrika. Wie zich niet aan de regels hield, riskeerde gelyncht te worden.

Geen wonder dat miljoenen zwarten verhuisden van de voormalige slavenstaten naar het noorden en westen, naar Detroit en St. Louis en Chicago en New York. In de Amerikaanse geschiedenisboeken wordt The Great Migration nog steeds als een economische keuze bestempeld, maar - historici hebben afdoende bewezen dat het in de eerste plaats een vlucht was.

Burgerrechtenbaby

Na 2,5 eeuw slavernij en één eeuw segregatie leken de VS eindelijk met hun racisme af te rekenen in 1965, met de Burgerrechtenwetten van Lyndon B. Johnson, die zwarten eindelijk gelijkstelden aan blanken. 'Voor mij is dat het moment dat we het dichtst bij een betere toekomst zijn gekomen', zegt Stacey Hopkins, die in 1963 geboren is en zichzelf een 'civil rights baby' noemt. Ze herinnert zich nog de sfeer: de rassenrellen, maar ook het enthousiasme, en de concerten waar artiesten als James Brown optraden om de actievoerders een hart onder de riem te steken. 'Het gaat me vandaag allemaal een beetje te digitaal.'

'En toen was er dat droeve jaar 1968. Malcolm X was in 1965 al vermoord, net toen er toenadering kwam tussen zijn meer militante en agressieve manier om zwarte rechten op te eisen, en de bedachtzamere weg van Martin Luther King. Maar in 1968 schoten ze eerst King dood, waarop de rellen

uitbraken, en daarna ook Bobby Kennedy – dé blanke die het voor ons opnam. In dat jaar werd Richard Nixon dan ook nog verkozen, door aan de conservatieve blanke middenklasse te beloven dat hij de orde zou herstellen. Als er ooit een jaar van belofte wreed geëindigd is ...’

Zwart Amerika liet zich niet kisten, en Black Power joeg de blanke goegemeente de stuipen op het lijf. In principe hadden de zwarten waar ze al eeuwen van droomden: juridische gelijkwaardigheid. Maar in de praktijk bleef en blijft discriminatie welig tieren, op zeer vele terreinen. ‘Juridisch hebben zwarte Amerikanen sinds de sixties een stevige basis om gelijke behandeling op te eisen’, zegt Brenda Stevenson. ‘Maar er is in de VS een enorme kloof tussen wat de wet zegt en wat gebruikelijk is, en de ongelijkheid in behandeling is altijd gigantisch gebleven.’

Stevenson doelt op het op veel plaatsen bijna opnieuw gesegeerde onderwijs, op discriminatie in de woningmarkt, en op het grootste zeer: het viseren van zwarten door de politie en het gerechtelijk apparaat. In haar uitstekende documentaire 13th, te zien op Netflix, praat Ava DuVernay (de regisseuse van Selma) over het 13de amendement bij de Grondwet. Dat verankerde in 1865 het verbod om mensen gevangen te houden. Volgens DuVernay wordt dat verbod al 150 jaar omzeild, en worden zwarten in de VS vaak voor een habbekrats achter de tralies gedraaid. Vooral sinds Nixons war on drugs zijn de detentiecijfers in de VS fenomenaal: van 357.000 in 1971 naar 2,2 miljoen gevangenen vandaag. 40 procent van hen is zwart, hoewel zwarten slechts 13 procent van de bevolking uitmaken.

Rechts en wit Amerika zien in dat cijfer een bewijs dat zwarten als bevolkingsgroep niet te vertrouwen zijn. Sociologen wijzen op de samenhang van misdaad en sociale achterstelling. Maar het wrangste is een moeilijk te ontkennen tweesporenbeleid bij de rechtshandhaving: zo is het gebruik van crack (populair bij zwarten) altijd streng beteugeld, dat van cocaïne (populair bij blanken) niet. In gelijkaardige dossiers worden er veel zwaardere straffen uitgedeeld aan zwarten, en worden minder snel voorwaardelijke straffen gegeven of borgsommen verleend. ‘Ons vervolgingsbeleid is de voortzetting van de Jim Crow-wetten’, zegt Stacey Hopkins.

Praatjes van een militante? De jongste jaren slagen mensenrechtenbewegingen er steeds vaker in om dossiers van dubieuze veroordelingen van vroeger te heropenen. Het aantal gerechtelijke dwalingen is niet bij te houden, met mensen die soms tientallen jaren onschuldig vastzaten. Het is een van de grootste grieven van de Black Lives Matter-beweging, naast overdreven politiegeweld uiteraard

Trigger happy

De Black Lives Matter-beweging werd geboren in 2012, nadat de zelfverklaarde burgerwacht George Zimmerman de zwarte tiener Trayvon

Martin op klaarlichte dag had doodgeschoten op straat in Florida. Martin was op bezoek bij familie en ging even snoep kopen in een winkel. Zimmerman vond zo'n onbekende zwarte kerel met een hoody maar verdacht en schoot hem dood. Maar Florida heeft een Stand your ground-wet, die zegt dat 'wie zich bedreigd voelt, zich met alle middelen mag verdedigen'. Zimmerman werd vrijgesproken, tot ontzetting van velen die in zulke wetten een vrijgeleide voor moord zien. Zimmerman verkocht het wapen voor 250.000 dollar op een wapenwebsite. In januari van dit jaar stapte hij naar de rechter om 100 miljoen dollar schadevergoeding te eisen van de ouders van Martin, omdat die met hun protest 'zijn goede naam besmeurd hebben'. 'De verzinnebeelding van white privilege', reageert Stacey Hopkins. In extreemrechtse kringen is Zimmerman, die al herhaaldelijk werd veroordeeld wegens geweld, een idool.

De diepe, onderliggende hoofdoorzaak van al die haat is wellicht angst. Hoewel de historische en sociaal-economische omstandigheden de fors hogere cijfers van geweldsmisdrijven door zwarten enigszins duiden en relativiseren, blijven de statistieken wat ze zijn. Als een blanke politieman extra op zijn hoede is, en daardoor misschien ook te bars en trigger happy, heeft dat met vooroordelen te maken, maar in sommige wijken ook met realiteitszin. Het verklaart ten dele waarom we op reportage in West Baltimore enkele jaren geleden zwarte buurtbewoners tegenkwamen die één roodharige agent 'Officer Friendly' noemden. 'Omdat hij met ons praat en vriendelijk is, zó raar!' Want inderdaad, een 'normale' Amerikaanse agent is meestal onvriendelijk, op het randje van het agressieve. Tegen witte mensen maar veel meer nog tegen zwarte. Uit latent of openlijk racisme, maar ook uit angst en lijfsbehoud. Het is ingewikkeld.

'Maar een groot deel van de conservatieve blanke middenklasse leeft met een algemenere angst', vindt professor Stevenson. 'De angst om de wereld zoals ze die kent te verliezen. Tegen 2045 zullen witte mensen een minderheid zijn in de VS. In veel staten en steden is dat nu al het geval. Dat botst met dat neppe, blanke ideaalbeeld van het land dat "wij" gemaakt hebben. Vandaar die naar racisme neigende wrok telkens als het te goed gaat met een raciale minderheid. Zwarten mogen het goed hebben, maar niet beter dan zij. Ik merk dat ook in de academische wereld. Zwarten die studeren aan een topuniversiteit, dat wekt jaloezie, want die hebben een plaats van een witte ingenomen – zeer primair soms.'

Groen van nijd

Dat was volgens Stevenson nooit scherper merkbaar dan toen Barack Obama president werd. Ja, ook zij was ontroerd toen een soulzangeres tijdens Obama's inauguratie 'A change is gonna come' zong. 'Maar ik wist ook heel snel dat we geen wonderlijke mentaliteitswijziging moesten verwachten. Als je in die eerste weken Obama naar de supermarkt ging, kwam je op straat witte mensen tegen met regelrechte haat in hun ogen.

Groen van nijd. Die wrok heeft tot Donald Trump geleid, en hij blijft die onbeschaamd aanmoedigen.'

Hoe dit afloopt? Velen voorspellen een hete zomer, al lijken de protesten na enkele gewelddadige nachten nu in een iets vreedzamere bedding te vallen. Commentatoren waarschuwen voor een herhaling van 1968 indien Trump zich in een zomer vol onlusten kan uitroepen tot de hersteller van de orde. En fanatici dromen al van de boogaloo, de ultieme rassenoerlog.

'Ik weet niet of het zo'n vaart loopt,' zegt professor Stevenson, 'maar Amerika is in zijn vezels een gewelddadig land en er zijn verschrikkelijk veel wapens verspreid over de bevolking.'

Stacey Hopkins ziet niettemin ruimte voor een beetje optimisme. 'Een tovermiddel tegen racisme bestaat niet. Je moet het behandelen zoals een virus. Testen, opsporen, behandelen, de cirkel breken. Op lange, lange termijn zie ik er ons beter uitkomen. Als ik jongeren van twintig zie: die doen veel minder moeilijk over rassenverschillen dan vijftigers of zestigers. Al hoop ik maar dat ze zélf niet veranderen tegen dat ze 50 of 60 zijn.'

Bron:

<https://digikrant.standaard.be/html5/reader/production/default.aspx?edid=2f84b8b6-d915-44d3-a6c6-824d35aafac>